

Institut za izučavanje religije

MIT O MARIJINOM VEČNOM DEVIČANSTVU

SADRŽAJ

Uvod	3
1. Poreklo i nastanak doktrine o večnoj devici	4
2. Protojevanđelje Jakovljevo	5
3. Zavet devičanstva	10
3.1. Biblijski pogled na devičanstvo i brak	10
3.2. Šta znači Marijina izjava u Luki 1:34?	12
3.3. Devičanski kultovi u paganizmu	15
4. Koliko su godina mogli imati Marija i Josif?	16
5. Reč „dok” u Mateju 1:25	20
6. Identitet Isusove braće	22
6.1. Značenje reči „adelfos”	22
6.2. Identitet žena ispod krsta	24
7. Zašto je Isus poverio Mariju Jovanu na čuvanje?	27
8. Da li je Marija „kovčeg novog saveza”?	28
9. Da li je Ezekiel 44:1,2 proročanstvo o večnoj devici?	32
10. Logički apsurd	35
11. Konsekvence verovanja u večno devičanstvo	36

Uvod

Doktrina o Marijinom večnom devičanstvu je jedan od 4 marijanske dogme, koju rimokatolička crkva definiše na sledeći način:

„Produbljenje vere u devičansko majčinstvo dovelo je crkvu da ispovedi stvarno i trajno Marijino devičanstvo i u rođenju Sina Božjeg koji je postao čovek. Zaista, rođenje Hrista 'nije umanjilo njenu devičansku netaknutost nego ju je posvetilo.' Crkveno bogoslužjenje slavi Mariju kao 'aipartenos', iliti 'zauvek devicu'... Isus je jedini Marijin sin... Marija je ostala 'devica u začecu svog sina, devica u toku porođaja, devica u trudnoći, devica majka, devica zauvek...'”¹

Katolička doktrina jasno uči da je Marija ostala devica trajno: pre Hristovog utelovljenja, za vreme porođaja, nakon porođaja, i za svu večnost. U rimokatoličanstvu, **dogma** je službeno definisana i nepogrešiva istina vere, koju katolička crkva proglašava za božansku objavu i koju su svi vernici dužni prihvatiti pod pretnjom anateme ili prokletstva (isključenja iz crkve). Dogma može biti usvojena odlukama ekumenskih sabora uz odobrenje pape, ili direktno od pape kao vrhovnog učitelja crkve, *eks katedra*, u skladu s dogmom o papinoj nepogrešivosti iz 1870. godine.

Na prvi pogled, možemo da se zapitamo zašto je uopšte bitno istražiti ovu temu. Kakve veze za nas danas ima da li je Marija ostala devica do kraja života ili nije? Za rimokatoličko učenje, ovo pitanje je od suštinskog značaja, kao i ostale marijanske dogme, što možemo videti iz sledećeg citata:

„Ako neko ne ispoveda ispravno i istinito u skladu sa svetim ocima da je sveta majka Božja i zauvek devica, bezgrešna Marija u najranijim danima bez semena od Duha svetoga začela samu Reč Božju zacelo i istinski, koji je rođen od Boga Oca pre svih vekova, da ga je neiskvareno rodila, da je njeno devičanstvo ostalo neuništeno čak i nakon njegovog rođenja, proklet da bude (anatema).”²

Dakle, ne samo da je ovo verovanje izuzetno važno, već postoji i prokletstvo koje je izrečeno nad onima koji ga ne ispovedaju! Zašto postoji potreba da se od teme koja je naizgled sporedna u većem mozaiku biblijskih istina napravi dogma? To je takođe jedno od pitanje na koje ćemo pokušati da odgovorimo u ovoj studiji.

¹ *Katehizam katoličke crkve*, 499, 501, 510

² Lateranski sabor iz 649. godine, kanon 3

1. Poreklo i nastanak doktrine o večnoj devici

Verovanje u Marijino večno devičanstvo baštine rimokatolička i pravoslavni crkva, luterani, anglikanci, brojne reformne protestantske crkve, orijentalna pravoslavna crkva i crkva istoka. Ovo verovanje je duboko ukorenjena u tradicionalnom hrišćanstvu, kako u liturgijskom jeziku tako i u zvaničnim definicijama vere. Drugi sabor u Konstantinopolju 553. dao je Mariji naziv „aipartenos” (zauvek devica ili „prisnodjeva”), a na Lateranskom saboru 649. papa Martin I je naglasio trostruki karakter večnog devičanstva: pre, tokom i nakon rođenja Isusa. Luteranski „Šmalkaldski članci” iz 1537. i reformno „Drugo helvetsko ispovedanje” iz 1562. takođe su kodifikovali učenje o Mariji kao večnoj devici.

Među prvim crkvenim ocima koji su se držali ove doktrine nalaze se Justin Mučenik, Atanasije, Grigorije Bogoslov, Avgustin, Hipolit Rimski, Kliment Aleksandrijski i drugi. Opravdano pitanje koje se postavlja je: Odakle bilo kom ranohrišćanskom autoru takva ideja, kada se ona nigde ne može pronaći u eksplicitnom obliku u spisima Novog saveza?

Učenje o večnoj devici i druge marijanske dogme, koje obuhvataju korpus bogatog crkvenog predanja o detaljima iz života Isusove porodice razvile su se iz ranohrišćanskih apokrifnih spisa i tradicija koje su nastale u periodu između 2. i 6. veka n. e. Navešćemo neke od najpoznatijih spisa koje sadrže ove ideje:

- 1) Protojevanđelje Jakovljevo (2. vek)
- 2) Pseudo-Matejevo jevanđelje (2. vek)
- 3) Istorija Josifa tesara (2. ili 3. vek)
- 4) Tomino jevanđelje detinjstva (2. ili 3. vek)
- 5) Uznesenje Marijino (3. ili 4. vek)
- 6) Aramejsko jevanđelje detinjstva (6. vek)

Ako ovi spisi sadrže nadahnute tradicije o životu Marije, Josifa i detalje iz Isusovom ranog detinjstva, postavlja se pitanje, zašto ih crkva nikada nije priznala kao autentične i uvrstila u kanon Novog saveza, iako se poziva na njih i koristi ih u dokazivanju određenih učenja.

Očigledno je da se radi o nekoj vrsti usmene tradicije koja je postojala među hrišćanskim misticima, a kako je ne možemo pratiti dalje u prošlost od „Protojevanđelja Jakovljevog”, počecemo od njega.

2. Protojevanđelje Jakovljevo

Sadržaj ovog spisa je očigledno bio poznat Origenu (rani 3. vek) i verovatno Klimentu Aleksandrijskom (kasni 2. vek), što znači da njegovo pisanje možemo smestiti najkasnije sredinom 2. veka. Najstarije kopije ovog „jevanđelja” pronađene su u Egiptu, koji je, sa centrom u Aleksandriji bio sedište hrišćanskog misticizma i asketizma.

Autor se predstavlja kao Jakov, Isusov brat (Gal. 1:19), iako vreme pisanja dokumenta i činjenica da ne postoje nikakvi istorijski dokazi da Jakov ikad bio u Egiptu svedoče da on ne može biti autor. Jakovljevo delovanje je bilo vezano za Judeju i Jerusalem, a ne za Egipat i delove Afrike. Ovo stavlja „Protojevanđelje Jakovljevo” u kategoriju **pseudo-epigrafa** – spisa čiji autori sebi lažno pripisuju identitet nekog od biblijskih ličnosti kako bi svom sadržaju dali legitimnost. Iako tradicionalne crkve ne priznaju kanoničnost ovog teksta, smatraju ga relevantnim izvorom informacija jer navodno sa drži „najranije tradicije i svedočanstva koja su bila poznata hrišćanima”.

Moramo biti poštteni i priznati da određene tradicije koje ne pripadaju biblijskom kanonu mogu imati u sebi autentične informacije koje su deo Božjeg nadahnuća (na primer: Dela 17:28, 2. Tim. 3:8, Juda 1:9), ali to važi samo u slučaju da ih koriste nadahnuti autori; dakle, njihova upotreba nije proizvoljna.

Kada uđemo u sam tekst, pronaći ćemo puno zanimljivih detalja koji su strani biblijskom izveštaju, uključujući anahronizme, kontradiktornosti, teološke i istorijske greške, kao nekoliko najupečatljivijih koje ćemo navesti.

Imena Marijinih roditelja: Prolog ovog izveštaja nam daje podatak da su se Marijini roditelji zvali Joakim i Ana. U jevanđeljima imamo dva zapisa o rodoslovu Isusa Hrista (Mat. 1 i Lk. 3), i logično je zaključiti da jedan od njih beleži Marijino porodično stablo. Međutim, ova imena nisu navedena ni u jednom od ta dva rodoslova. Neki koji zastupaju da Luka daje Marijin rodoslov predlažu da su imena Eli (Lk. 3:23) i Joakim skraćene verzije hebrejskog imena Eliakim ali je ta ideja uveliko odbačena od strane skolara kao neosnovana, jer je Joakim grčka transliteracija imena Jehojakim.

Ime prvosveštenika: „Protojevanđelje Jakovljevo” sadrži podatak da se prvosveštenik u vreme Marijinog začeća zvao Ruben, što je istorijski netačno. Ime Ruben se ne pojavljuje ni na jednom spisku prvosveštenika koji

su služili u to vreme. Autor je najverovatnije izabrao to ime jer mu je zvučalo jevrejski iako nije poznavao istorijske činjenice.

Marijino rođenje i detinjstvo: Marijini roditelji su opisani kao stari ljudi koji su natprirodnim putem dobili ćerku u poodmaklim godinama nakon intenzivnog perioda posta i molitve. Rođenje deteta navestio je anđeo, slično kao u izveštajima o Isusovom začeću. Sa devet meseci, Marija hoda i pravi devet koraka, zatim provodi vreme u izolovanoj „osveštanoj sobi” do navršene druge godine kada je dovedena u hram da tu trajno i ostane. U hramu, Marija živi u svetinji nad svetinjama i hranjena je od anđela (Proto-Jak. 10:9)

Ovde nalazimo brojne bajkovite i gotovo mitološke elemente.

Priča je tako koncipirana da liči na biblijske izveštaje o rođenju Samuila i Isusa što je autor očigledno učinio da bi joj dao legitimitet. Jako je bitno zapaziti da nam četiri kanonska jevanđelja ne daju nikakve detalje između Isusovog rođenja i njegove dvanaeste godine, dok ovaj izveštaj obiluje podacima iz Marijinih ranih godina, iako je ona u Novom savezu gotovo sporadična figura.

Osveštana soba u kojoj Marija boravi do druge godine života je očigledno paganska ideja, jer u judaizmu nije postojao koncept „osveštavanja” određenog prostora niti je neko mesto imalo kategoriju svetosti osim hrama u Jerusalimu.

Sledeći problematičan element je Marijino dovođenje u hram. Žene prema Mojsijevom zakonu nikada nisu služile u šatoru od sastanka (odnosno kasnije hramu). Svešteničke dužnosti su obavljali Aronovi sinovi (2. Moj. 28:1), dok su drugi muškarci, Leviti radili druge poslove vezane za hram (4. Moj. 3:5-10). U svetinju nad svetinjama je smeo da uđe samo prvosveštenik, jednom godišnje na Dan pomirenja (3. Moj. 16:2-3, Jev. 9:7), tako da je ideja da bi devojčica mogla odrasti u drugom odeljenju hrama biblijski potpuno neodrživa.

Moguće je da je autor bio upoznat sa 3. glavom 1. Samuelove koja spominje detalj da je dečak Samuel spavao u svetilištu gde je bio kovčeg Božji (u nekim prevodima), ali da nije dovoljno poznavao tipski sistem jer bi mu bilo jasno da to ne implicira boravak u drugom odeljenju svetinje.

Izbor Marijinog čuvara: Novi prvosveštenik, Zaharija ulazi u svetinju nad svetinjama da pita Boga u vezi Marije koja zbog puberteta više nije mogla ostati u hramu. Anđeo ga upućuje da pozove udovce iz cele Judeje, i da svaki donese svoj štap kako bi Gospod pokazao koga je izabrao da bude

marijin „muž“ (odnosno čuvar njenog devičanstva). Nakon molitve prvosveštenika, izbor je pao na Josifa, starog udovca sa decom iz prethodnog braka iz čijeg štapa se stvorila golubica. Josif u početku okleva iz straha od podsmeha, ali pristaje nakon što mu prvosveštenik zapreti Božjim gnevom podsećajući ga na otvaranje zemlje u vreme Koreja.

Ponovo imamo isti problem, a to je činjenica da se ni jedan prvosveštenik u tom periodu nije zvao Zaharija. „Protojevanđelje Jakovljevo“ ga opisuje kao „Zahariju koji je onemeo“ (Proto-Jak. 9:5) i oca Jovana Krstitelja, što ne odgovara biblijskom izveštaju, koji jasno kaže da je Zaharija bio sveštenik iz Abijahovog reda, jedne od 24 sveštenečke smene koje su služile u hramu (Lk. 1:5). Zaharija nije bio prvosveštenik, već običan sveštenik koji je služio po smenama.

Izbor Josifa pomoću štapa je očito plagijat izveštaja o Aronovom procvetalom štapu. Iako tekst to eksplicitno ne govori, narativ kao da već podrazumeva da je Marija zavetovana devica tako da izbor muža zapravo predstavlja izbor neke vrste zaštitnika kod kojeg bi ona stanovala i bila šticeana kako taj zavet ne bi bio narušen. Ovakvi „brakovi“ su potpuno strani judaizmu prvog veka o čemu će biti više reči u nekim od narednih poglavlja.

Voda ljubomore: Kada se ispostavi da je Marija zatrudnela od Svetog duha, prvosveštenik optužuje Josifa da ju je obeščastio i tera oboje da piju „gorku vodu“ (pozajmljen pojam iz Mojsijevog krivičnog sistema) kako bi se njihov greh otkrio.

Problem sa ovim je to što se odredba zapisana u 4. Mojsijevoj 5:11-31 nikada nije odnosila na muškarce. Ona je mogla pomoći mužu koji je sumnjičio ženu za preljubu da otkrije ili opovrgne njen prestup, ali nikada obrnuto.

Dekret i put za Betlehem: Cezar Avgust izdaje dekret o oporezivanju Judejaca, što navodi Mariju i Josifa da odu u Betlehem. Zbog Marijinih preranih trudova, dete Isus je rođen u pećini.

Dekret Cezara Avgusta koji se pominje u Luki 2:1-3 nije imao veze sa oporezivanjem, već sa popisom stanovništva. Bilo bi besmisleno da Marija i Josif idu u Betlehem da bi bili oporezovani, kada u tekstu jasno stoji da su zbog popisa svi morali otići u svoj rodni grad. Takođe, Luka beleži da se dete rodilo u jaslama (2:7), jer za njih nije bilo mesta u konačištu, a ne u pećini, zbog Marijinih navodnih preranih trudova, koji se takođe nigde ne spominju u biblijskom izveštaju.

Vreme dolaska mudraca: Mudraci sa istoka, vođeni zvezdom dolaze

ispred pećine u kojoj su bili Marija i dete Isus i daruju ga zlatom, tamjanom i smirnom.

Prema biblijskoj rekonstrukciji hronologije događaja, poklonjenje mudraca se nije moglo desiti iste noći kada se Isus rodio, jer biblijski tekst u Mateju 2:11 jasno kaže da su pronašli dete u kući, a ne u pećini (što je ne-biblijska slika koja se koristi u umetnosti i ikonografiji) ili u štali.

Zaharija ubijen: Kada od mudraca sa istoka sazna da se rodio judejski kralj, Herod naređuje njegovo ubistvo, kao i ubistvo novorođenog Jovana Krstitelja. Njegov otac Zaharija (u ovom izveštaju prvosveštenik) biva ubijen u dvorištu hrama skrivajući gde mu je sin kojeg je njegova žena Elizabeta sakrila u planinama.

Biblija nigde ne pominje da je Herod tražio Jovana da ga ubije, kao ni da je Zaharija bio ubijen. Autor je očigledno znao za Isusovu izjavu iz Luke 11:50,51 o „krvi svih proroka koja je prolivena od postanka sveta, od Abe-love krvi sve do krvi Zaharije³, koji je ubijen između oltara i Božjeg doma“, ali je očigledno pomešao dvojicu Zaharija ili nije ni znao o kojem Zahariji Isus govori.

Identitet Simona: Ubijenog Zahariju na mestu prvosveštenika nasleđuje Simon, kojem je Bog obećao da neće umreti dok ne vidi Hrista.

Autor očigledno misli na „pravednog i pobožnog“ Simona, stanovnika Jerusalima koji je iščekivao dolazak Mesije iz 2. glave Jevanđelja po Luki. Ipak, ovaj Simon nije bio nikakav prvosveštenik, niti sveštenik uopšte, već bogobojazni starac kojeg je Sveti duh podstakao da dođe u hram, prisustvuje Isusovom posvećenju i saopšti Mariji proročanstvo o njenoj mesijanskoj misiji i stradanju.

Zanimljivo je zapaziti i činjenicu da „Protojevanđelje Jakovljevo“ pominje čak tri prvosveštenika, od kojih ni jedan ne postoji u istorijskim zapisima, a koji se smenjuju u periodu manjem od dve decenije!

Nakon opsežne analize sadržaja, porekla teksta, njegovog autorstva i odnosa sa izveštajima iz kanonskih jevanđelja možemo izvući sledeće zaključke:

- 1) Autor „Protojevanđelja Jakovljevog“ nikako nije mogao biti Jakov, Isusov brat.
- 2) Prve kopije ovog spisa su potekli iz Egipta, centra ranog hrišćan-

³ Ubistvo ovog Zaharije (sina sveštenika Jodaja) opisano je u 2. Dnevnika 24:20-21.

skog misticizma.

3) Brojni detalji zapisani u ovom jevanđelju se ne poklapaju sa izveštajima iz kanonskih jevanđelja.

4) Većina dodatnih detalja su plod ljudske mašte, bez uporišta u judaizmu i autorove elementarne upoznatosti sa starosaveznom religijom.

5) Autor je očigledno dolazio iz populacije hrišćana koji su imali iskrivljene poglede na devičanstvo, i koji su znali jako malo o jevrejskom karakteru svoje religije.

U svetlu ovih činjenica, i sa ovoliko izmišljotina i kontradikcija, sami procenite možemo li reći išta afirmativnog o ovom spisu koji je osnova za sve kasnije marijanske legende i predanja, i jesmo li poštteni ako smatramo da je ijedan njegov navod autentičan.

3. Zavet devičanstva

Veliki deo marijanskih tradicija podrazumeva da je ona bila pod nekom vrstom devičanskog zaveta. Zavisno od izvora, mogu se pronaći tumačenja da se na to obavezala pre (kao odraz lične želje za posvećenjem i pobožnošću) ili nakon što svoje veridbe za Josifa (kao na odluku za usresređenost na odgoj budućeg Mesije).

U rimokatoličkoj teologiji, devičanstvo se smatra posebnim oblikom službe Bogu i na neki način „uzvišenijim stadijumom pobožnosti” od bračnog i porodičnog života.

„Takva situacija ne bi bila nepoznata među Jevrejima u prvom veku. U Brojevima 30 nalazimo uputstva data ženi koja još uvek živi u kući svog oca (stihovi 3-5), udatoj ženi (stihovi 6-8) i udovici ili razvedenoj ženi (stih 13) u vezi sa njenom zakletvom da će se ‘mučiti’. Prema stručnjaku za Toru, Jakovu Milgromu, ovo je idiom koji se među drevnim Jevrejima odnosio na post i uzdržavanje od seksualnog odnosa (vidi J. Milgrom, Harper Collins Study Bible n. Lev 16:29; citat iz Targum Pseudo-Jonhan; vidi takođe Izlazak 19:15). Kao što kontekst pokazuje, u slučaju udate žene njen zavet je ostajao na snazi ako muž nije imao prigovora.”⁴

Ovaj tekst predstavlja jedno od zvaničnih katoličkih obrazloženja i istorijske kontekstualizacije ovakve vrste zaveta.

Možemo se baviti istorijskom i kulturološkom (ne)pouzdanošću ove tvrdnje, ali ćemo se umesto toga fokusirati na pitanje: Šta je za Jevreje predstavljali devičanstvo, brak i porodični život?

3.1. Biblijski pogled na devičanstvo i brak

Brak je bio ustanovljen u Edenskom vrtu. Bog je stvorio Evu, dao je Adamu, i spojio ih vezom braka (1. Moj. 2:21-24). Opis braka – „Zato će čovek ostaviti svog oca i svoju majku i prionuće uz svoju ženu i oni će postati jedno telo!” (1. Mojsijeva 2:24) – ponovio je Isus (Mat. 19:5, Mar. 10:7), a posle njega i Pavle (Efes. 5:31), kao jasan normativ.

Kada je načinio prvo ljudsko biće, Bog je rekao: „Nije dobro da je čovek sam!” (1. Mojsijeva 2:18). Ljudi su društvena bića, rođena sa čežnjom da ži-

⁴ Karlo Broussard, *Mary's Vow of Chastity Before Marriage*, www.catholic.com

ve u zajedništvu s drugim ljudskim bićima, a najuži oblik tog zajedništva je porodica i život u domu. Božja prvobitna zamisao braka uključivala je i blagoslov prokreacije: „*Radajte se i množite se!*” (1. Mojsijeva 1:28). Prema tome, roditeljima je ukazana prednost da sarađuju s Bogom u produženju stvaranja bića po Božjem obličju.

Potomstvo je za Jevreje bilo neodvojivo od ustanove braka. Neplodnost i nemanje dece smatrani su nekom vrstom Božjeg prokletstva ili sramote (vidi 1. Moj. 16:2; 30:1, 5. Moj 28:18, 1. Sam. 1:6,7, Lk. 1:25). Iz primera biblijskih ličnosti poput Avrama, Jakova, Elkanee i drugih, vidimo da bi u slučaju da je rađanje dece kao primarna ženska funkcija bila iscrpljena, patrijarsi sebi uzimali druge žene i imali odnose s njima kako bi produžili potomstvo (1. Moj. 16;1-4; 30:1-3; 1. Sam. 1:2) (Ovo nije bio deo Božjeg prvobitnog plana za čoveka, ali nam ilustruje kakav je bio način razmišljanja u okviru jevrejske kulture).

U judaizmu drugog hrama, poligamija je počela da se vidi kao problematična jer može da dovede do nepravde prema ženama i porodici. Rabin-ski tekstovi su počeli da naglašavaju pravdu, sklad i mir u braku, što je često bilo lakše postići u monogamnim odnosima. Poligamija je bila zahtevna i skupa jer je muž morao da obezbedi materijalne uslove za više žena i njihove dece. Kako je ekonomija postajala drugačija, posebno u urbanim sredinama, održavanje velikih porodica postajalo je teže. Mnogi muškarci su se odlučivali za monogamiju jer im je bilo lakše da investiraju u jednu porodicu. Ipak, potomstvo je, uprkos ovoj tranziciji i dalje ostalo neizostavan činilac bračne zajednice.

Mojsijev zakon je podrazumevao da deca brinu o roditeljima u starosti. „*Poštuj svog oca i svoju majku da ti se produže dani na zemlji koju ti daje Gospod, tvoj Bog.*” (2. Moj. 20:12; 5. Moj. 5:16). U hebrejskom, glagol „poštovati” (kabad) znači i „težiti, dati dostojanstvo, opskrbiti”. To se nije svodilo samo na unutrašnje poštovanje, nego i na konkretnu brigu i materijalnu podršku, naročito kad roditelji ostare. U izraelskom društvu nije postojala penzija ni institucionalna briga, već je porodica bila osnovna „socijalna mreža”. Deca su bila dužna da hrane, štite i neguju svoje roditelje u starosti, te je s toga, imati potomstvo značilo i materijalnu sigurnost.

Iz sveta navedenog, vidimo da je, biblijski gledano ulazak u brak kao jedan od osnovnih motiva podrazumevao stvaranje potomstva, a s tim i neminovnu seksualnu aktivnost među supružnicima.

Da li vam, s toga deluje verovatno da bi se jedna verena devojka odlu-

čila na devičanski zavet? To bi u neku ruku bilo besmisleno.

Devičanstvo jeste bilo nezaobilazna pretkvalifikacija za brak. Žena koja bi ušla u brak, bila bi kažnjena smrću ako bi se utvrdilo da je pre toga bila seksualno aktivna (5. Moj. 22:13-21), a Mojsijev zakon je predviđao najstrože kazne za predbračne i vanbračne odnose, kako za žene tako i za muškarce (vidi 2. Moj. 22:16-17, 3. Moj. 18:20, 5. Moj. 22:22; 23:17-18). Ipak, potreba za devičanskim načinom života prestala bi ulaskom u bračni savez, o čemu će biti reči u nastavku.

Druge kvalifikacije bile su: emotivna i fizička zrelost oba partnera, poznavanje Božjeg zakona i ekonomska obezbeđenost kada je mladić u pitanju.

3.2. Šta znači Marijina izjava u Luki 1:34?

U 1. poglavlju Lukinog jevanđelja, anđeo Gabiel dolazi u grad Nazaret, i donosi Mariji vest da će roditi Sina Božjeg:

„Kad je anđeo ušao k njoj, rekao joj je: ‘Raduj se privilegovana, Gospod je s tobom, blagoslovena si ti među ženama.’ Kad ga je ugledala, ona se uplašila na te reči i razmišljala šta bi taj pozdrav mogao da znači. Zato joj je anđeo rekao: ‘Ne boj se, Marija, jer si našla milost kod Boga. Evo, zatrudnećeš i rodićeš sina. Daj mu ime Isus. On će biti velik i zvaće se Sin Najvišega. Gospod Bog daće mu presto Davida, njegovog oca, i on će vladati kao kralj nad Jakovljevim domom zauvek i njegovom kraljevstvu neće biti kraja.’ Marija reče anđelu: ‘Kako će to biti, kad još ne znam za muža?’ Anđeo joj reče: ‘Duh sveti doći će na tebe i sila Najvišega zaseniće te. Zato će onaj što se rodi biti svet, i nazvaće se Sin Božji.’” (Luka 1:28-35)

Određeni katolički tumači koriste Marijino pitanje iz 34. stiha: *„Kako će to biti, kad još ne znam za muža?”* da dokažu da je Marija već u ovom trenutku bila zavetovana devica. Oni ističu da njeno pitanje Gabrielu ne bi imalo smisla ako je ona planirala da ima normalan bračni život s Josifom. „Ako je Marija nameravala da sa Josifom praktikuje uobičajene bračne dužnosti, nema potrebe da pita anđela: ‘Kako će to biti?’ Međutim, njoj nije jasno kako će se proces začeća dogoditi, što nužno implicira da i u budućosti vidi sebe kao devicu, jer anđeo nije precizirao vreme začeća.”

Za početak, nije loše pomenuti da je ovaj stih pogrešno preveden u velikom broju modernih prevoda Biblije na engleski jezik:

„‘Kako će to biti,’ upita Marija anđela, ‘kad sam ja devica?’” (New International Version; Berean Standard Bible)

„*Marija upita anđela: 'Ali kako to može biti? Ja sam devica.'*” (New Living Translation)

„*I Marija reče anđelu: 'Kako će to biti, kad sam ja devica?'*” (English Standard Version)

Na grčkom, ovaj tekst glasi:

Εἶπεν δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον Πῶς ἔσται τοῦτο ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω

... a doslovan prevod bi bio: „*Reče tada Marija anđelu: 'Kako će to biti, kad ja ne znam za čoveka [muškarca]?'*”

Da li je ova „parafraza” ili prevodilačka greška u modernim prevodima načinjena slučajno ili je proizvod svesne manipulacije, procenite sami.

Svaki put kada je anđeo navestio rođenje nekog deteta, primaocima poruke je bilo jasno da će se začće dogoditi neposredno nakon njegove posete (1. Moj. 18:10-14, Sud. 13:2-5; Lk. 11-20). Takođe, u svakom od navedenih primera, začću je postojala realna biološka prepreka, odnosno neplodnost roditelja, ili jednog od njih, tako da se radilo o direktnoj Božjoj intervenciji. Marija je u trenutku izgovaranja reči iz 34. stiha odlično razumela da začće neće imati veze sa Josifom, i otud njeno pitanje. Tumačenje da ono podrazumeva plan za trajno devičansko stanje ne može se dokazati iz samog teksta i više je plod mašte i predubeđenja tumača.

Zašto je Marija rekla da „ne zna za čoveka”? Da bismo razumeli o čemu se radi, moramo da se upoznamo sa procesom sklapanja braka u judaizmu iz perioda drugog hrama.

Procedura se sastojala iz sledećih koraka:

- 1) *Kidušin/Erusin* (veridba): Prva faza u sklapanju bračnog saveza, koja je ekvivalent današnjoj veridbi, samo sa većim stepenom obavezano-sti. Mladić i devojka su u ovoj fazi smatrani zakonitim mužem i ženom, iako još nisu živeli zajedno niti su konzumirali brak. U Mišni (*Kidušin* 1:1) se kaže da se žena u zakonskom smislu stiče na tri načina: (1) *kesef* (novac, kasnije standardizovano u formi vereničkog prstena); (2) *šetar* (pismeni dokument); i (3) *bia* (polni odnos).

U vreme drugog hrama, najčešći oblici bili su *kesef* ili *šetar*, dok je *bia* bio gotovo jednoglasno osuđen od strane rabina kao „nedoličan postupak”, tako da je ova praksa bila veoma retka i obeshrabrena jer se smatrala nepristojnošću i nepoštovanjem procedure.

Potvrdu za ovo imamo u mnogim rabinskim izvorima:

„Žena se udaje u sredu... Ako se muž pobuni protiv toga, sud presuđuje protiv njega. A žena koja je verena [mekudešet] ne sme imati odnose sa mužem dok ne uđe u njegovu kuću [nisuin].”⁵

„Od trenutka veridbe [erusin], muž i žena su vezani, ali još nisu dozvoljeni jedno drugome dok ne dođe hupa [nisuin].”⁶

„Ako muškarac izvrši veridbu [kidušin] sa ženom, ona mu je zabranjena dok ne primi ketubu i ne uđe u njegovu kuću.”⁷

„Od Mojsija i Sinaja do danas, kada muškarac da ženi novac i pred svedocima kaže: ‘Ti si mi posvećena’, ona je njegova žena zakonom, ali mu je još zabranjena dok ne uđe u njegovu kuću i ne postane njegova žena kroz venčanje [nisuin].”⁸

„Od trenutka veridbe [kidušin], žena je njegova žena u svakom pogledu, ali još nije dopuštena mužu dok ne uđe u njegovu kuću pod hupom.”⁹

- 2) *Period čekanja:* Obično je trajao oko godinu dana, i predstavljao je vreme u kojem bi mladoženja pripremao dom za sebe i buduću nevestu.
- 3) *Nisuin (venčanje):* Poslednji korak koji se sastojao od sledećih komponentata: dovođenje neveste u mladoženjinu kuću (*hupa*, kasnije standardizovano kao procesija mladenaca ispod baldahina), izricanje bračnih blagoslova, svadbena proslava koja bi trajala i po nekoliko dana i konzumacija braka kroz seksualni čin.

Sada još bolje možemo da razumemo Marijino pitanje Gabrielu. Ona i Josif su bili vereni (kidušin/erusin), a venčanje (nisuin) i zajednički život u istom domu (*hupa*) su se dogodili tek nakon što se anđeo javio Josifu u snu (vidi Mat. 1:18-25) i objasnio mu da dete koje Marija nosi nije rezultat preljube nego Božjeg natprirodnog delovanja. Stoga nije teško zaključiti da je Marija znala da ne može da se radi o Josifovom detetu, jer njihov bračni život još nije zvanično počeo kada joj se anđeo javio.

Naposletku, poznavajući istorijski kontekst, postaje nam savršeno jasno i zašto je kompletno nasleđe o Josifu kao „čuvaru devičanstva” a ne mužu kako ga Biblija prikazuje koje potiče iz „Protojevanđelja Jakovljevog” i drugih apokrifa fabrikovana izmišljotina bez istorijskog uporišta.

⁵ *Mišna*, Ketubot 1:1

⁶ *Talmud Bavli*, Ketubot 57b

⁷ *Talmud Bavli*, Kidušim 12b

⁸ Rambam, *Mišne Tora*, Hilkot Išut 10:2

⁹ *Šulhan Aruh*, Even ha-Ezer 55:1

3.3. Devičanski kultovi u paganizmu

Kako ideju o večnom devičanstvu ili opravdanje za takvu vrstu zaveta ne možemo pronaći nigde u Bibliji, postavlja se razumno pitanje o njenom stvarnom poreklu.

U drevnim paganskim religijama, devičanstvo je bilo smatrano nekom vrstom „sveštenečke privilegije“, i bilo je povezano sa kultovima raznih antičkih božanstava. Navešćemo neke od tih primera:

U Vavilonu, postojale su devičanske sveštenice boginje Ištar. Određene sveštenice ostajale su nevine ili su praktikovale ritualnu seksualnu suzdržanost tokom određenih perioda, iako je postojala i praksa ritualne hramske prostitucije.

U Grčkoj, sveštenice boginje Artemide često su ostajale nevine i služile u hramovima. Njihova čistoća bila je simbolički važna jer su kao Artemidine sveštenice bile povezane sa lovom, plodnošću i zaštitom mladih žena.

Ipak, nama istorijski najpoznatiji primer svako su bile tzv. vestalske device, sveštenice boginje Veste u antičkom Rimu. Njihova služba bila je tesno povezana sa stabilnošću i bezbednošću Rima, jer se verovalo da opstanak države zavisi od njihovog poštovanja zaveta i vršenja obreda. Vesta je u Rimu bila boginja ognjišta i porodičnog doma. Njene sveštenice imale su zadatak da održavaju „sveti oganj“ u Vestinom hramu na Forumu Romanumu. Ako bi se oganj ugasio, to bi se smatralo za veoma loš predznak po Rim. Obično ih je služilo 6 u isto vreme, i birane su među devojkama u dobi od 6 do 10 godine iz uglednih rimskih porodica. Služba je trajala 30 godina, nakon čega su mogle da s udaju, ali se to retko dešavalo jer su smatrane „previše svetima“ i uglavnom su ostajale samostalne. Zavet devičanstva ih je obavezivao tokom celog perioda službe, koja je donosila brojne privilegije: bile su oslobođene vlasti oca (*patria potestas*); posedovale su imovinu i upravljale su njom; imale su počasna mesta na igrama i svečanoštima, kao i pravo da pomiluju osuđenika kojeg su srele slučajno na putu. U slučaju prekršaja zaveta, kazna je podrazumevala živo sahranjivanje, jer je njihovo čedno telo smatrano garantom sigurnosti Rima. Muškarac koji bi bio saučesnik u tom prestupu, bio bi osuđen na bičevanje do smrti.

S obzirom da možemo pratiti istorijski kontinuitet devičanskih praksi kroz primere raznih paganskih naroda, ne bi trebalo da nas iznenađuje što se taj stari neznabožački kult prelio i na Mariju u procesu kvarenja izvorne biblijske religije.

4. Koliko su godina mogli imati Marija i Josif?

Biblija nigde ne govori eksplicitno o tome koliko su Marija i Josif imali godina u vreme svoje veridbe i Isusovog rođenja, ali nam određeni detalji mogu dati naznaku o kojoj se životnoj dobi radi.

Za Mariju se na nekoliko mesta u Novom savezu koristi grčka reč „parthenos“, koja znači „devica“, što nam nije od velike pomoći. Ipak, u Isaiji 7:14, mesijanskom proročanstvu o devičanskom rođenju, originalni hebrejski tekst koristi pojam „alma“ koji doslovno znači „mlada žena“. U hebrejskom postoje 3 pojma koji se mogu odnositi na mladu ženu, ali svaki ima drugačiju konotaciju:

Na'ara (Strong's H5292) – „devojka“ i koristi se kada hoće da nam kaže da je ženska osoba mlada, bilo da je u pitanju devojčica ili devojka u adolescenciji.

Betula (Strong's H1330) – jednostavno znači „devica“, i odnosi se na ženu koja je seksualno nevinna, ali koja može, ali i ne mora biti u braku.

Alma (Strong's H5959) (koju Isaija koristi kada spominje majku budućeg Mesije) – najčešće se koristi u značenju „mlada žena“, i ima konotaciju da je u pitanju ženska osoba koja je u dobi za brak.

Pitanje koje se postavlja je: Koja je to bila dob za brak u jevrejskoj kulturi prvog veka? Brak je podrazumevao emocionalnu, moralnu i fizičku zrelost. U ortodoksnom judaizmu, dečaci postaju odgovorni pred zakonom sa 13, a devojčice sa 12 godina, prolazeći kroz obred „bar (ili bat) micva“.

Drugi trag daje nam broj godina ćerke Jaira, starešine sinagoge koju je Isus vaskrsao. Prema Marku 5:42, Jairova ćerka je imala 12 godina, a grčki tekst za nju koristi izraz „koration“ (Strong's G2877), deminutiv od reči „kore“ u značenju „devojčica“, što nam govori da je čitaocima jevanđelja bilo jasno da se osoba tog uzrasta još uvek nije mogla smatrati ženom za udaju, već detetom. Ovo potvrđuju i sledeći citati iz etnografske literature:

*„Na osnovu rabinskih izvora (i antičkih dokumenata), naučnici sugerišu da je prosečna dob prvog braka u Palestini i zapadnoj dijaspori bila u kasnim tinejdžerskim ili ranim dvadesetim godinama za žene i oko trideset godina za muškarce.“*¹⁰

¹⁰ Amram Truper, *Deca i detinjstvo u svetlu demografije jevrejske porodice u kasnoj antici*, str. 330, 331

„Pregled jevrejskih epitafa iz kasne antike otkriva relativno mali broj žena koje su bile udate u ranoj tinejdžerskoj dobi (sve su bile sa jednog jevrejskog groblja u Rimu), s mnogo više onih koje su se udavale u srednjoj tinejdžerskoj dobi ili kasnije: niti jedan natpis iz antike ne beleži da se žena udala mlađa od dvanaest godina... ovi izvori sugerišu da su se u Palestini i zapadnoj dijaspori jevrejski muškarci obično ženili oko tridesete sa ženama koje su bile u (srednjim ili kasnim) tinejdžerskim godinama.”¹¹

Marija je kao buduća majka Spasitelja sveta imala pred sobom težak zadatak, pa nije verovatno da bi Bog za tako važnu misiju izabrao premladu osobu. Njena pesma hvale iz Luke 1:46-55 (Magnifikat), pokazuje nam da ona odlično poznaje svete spise, pogotovo motive iz knjige psalama i proćkih knjiga, što ne bismo očekivali od nekog ko je još dete.

Na osnovu svega iznesenog, logičan zaključiti bi bio da je Marija mogla imati otprilike između 14 i 20 godina, ili možda malo više.

Kada je reč o Josifu, takođe nemamo eksplicitne podatke, ali postoji nekoliko detalja koji nam mogu pomoći. Tradicija nasleđena iz „Protojevanđelja Jakovljevog” i posebno „Istorije Josifa tesara” nam govore da je bio starac, u dobi 80 ili više godina, zavisno od izvora. Za njega se na nekoliko mesta koristi grčka reč „aner” (Strong's G435) koja znači „muškarac” ili „muž”. Strongov konkordans između ostalog ističe da se ovaj pojam prvenstveno odnosi na odraslog muškarca, razlikujući ga od dečaka.

Kao što Satlo tvrdi, muškarci su za žene uzimali devojke u adolescenciji u dobi od oko 30 godina, što može da znači da je Josif bio 10 do 15 godina stariji od Marije. Mladići u starom Izraelu su bili emotivno i fizički zreli za brak najranije u dobi od kasne adolescencije do ranih dvadesetih, ali je sem toga, jedan od bitnih aspekata bračne sposobnosti bila je i materijalna obezbeđenost, jer je, kako smo ranije videli mladić morao imati posao od kojeg će izdržavati porodicu pre ulaska u brak i pripremiti dom za sebe i buduću nevestu u periodu čekanja između veridbe i venčanja. Na osnovu ovih činjenica, možemo pretpostaviti da je Josif mogao imati slično godina kao i Marija, malo više, iako je najprirodnija istorijska rekonstrukcija da se radilo o starosnoj razlici od 10-15 godina, što je bilo normalno i vekovima kasnije.

Tvrđnja iz tradicije da je Josif bio starac ima brojne prepreke kada je pogledamo u svetlu nekih zanimljivih detalja iz jevanđelja:

¹¹ Majkl L. Satlo, *Jevrejski brak u antici*, str. 107, 108

1) Nakon što se Isus rodio, Herod je pokušao da ga ubije pa je anđeo upozorio Josifa da odvede dete i Mariju u Egipat, i da ih kasnije vrati nazad u Galileju (Mat. 2:13-23). Ovako dugo putovanje u dva smera, verovatno peške ili na magarcu zahtevalo bi znatnu snagu za čoveka.

2) Josif je podučavao Isusa stolarskom zanatu u vreme velikih građevinskih poduhvata u Judeji. Posao se radio ručno i takođe je zahtevao fizičku snagu, pa je malo verovatno da bi starac mogao kontinuirano da se bavi time.

3) Prema Božjoj zapovesti, muškarci u Izraelu su morali da dođu u Jerusaleim tri puta godišnje, na tri takozvana 'hodočasna praznika' (Pasha, Pedesetnica i Senice), a Biblija svedoči da je Josif bio dovoljno jak da ode na to putovanje kada je Isus imao 12 godina (Lk. 2:41-51). Put od Nazareta do Jerusaleima bi zahtevao oko 4 dana hoda uzbrdo, sa promenom nadmorske visine od preko 400 m i razdaljinom od oko 140 km, što bi bilo izuzetno teško za jednog starca.

Glavni argument koji koriste zastupnici teze da je Josif bio u poodmaklim godinama je njegovo nestajanje iz biblijskog narativa nakon Isusove dvanaeste godine, i potpunog odsustva u vreme njegove javne službe, što može značiti da je umro jer je već bio star. Ovo je ništa drugo nego nedokaziva pretpostavka. Iako Josifovo odsustvo u jevanđeljima nakon Luke 2 i brojni drugi detalji sugerišu da je umro pre početka Isusove misije, to nije morala biti zbog starosti, već se moglo raditi o nesreći, povredi ili bolesti, što takođe nije bilo neuobičajeno. U prvom veku, za osobe od preko 50 godina smatralo se da su doživele starost, s obzirom na veliku smrtnost novorođenčadi i dece (koja je po nekim procenama bila 30-40% do pete godine života). Kada uzmemo sve ove pretpostavke u obzir, prirodno možemo zaključiti da je Josif u vreme kada je Isus imao dvanaest godina mogao biti najkasnije u svojim pedesetima, što bi značilo da je u vreme njegovog začeća imao najviše 30-40, a čak ni ovolika razlika u godinama ne bi bila prevelika i neuobičajena u kontekstu tadašnje kulture.

U svakom slučaju, tekst ne sadrži dovoljno jasne indikatore koji bi nam precizno rekli koliko su Marija i Josif tačno imali godina kada su se venčali, tako da to ostaje pitanje ličnog uverenja. Prirodno čitanje jevanđelja nedvosmisleno više odgovara teoriji da su bili sličnih godina ili da je Josif bio nešto stariji (najviše desetak do otprilike 15 godina).

Sve nas upućuje na zaključak da je tradicionalno gledište fabrikovana ljudska izmišljotina i špekulacija, tendenciozni osmišljena da bi se izazvalo

efekat „sablazni”. Predstavljanje Josifa kao starca, a Mariju gotovo detetom neminovno povlači zgražavanje „vernika” idejom da bi čovek u poodmakloj dobi mogao opštiti sa mladom devojkom, a sve u cilju održavanja izmišljene premise o večnom devičanstvu koja nema ni istorijsko ni teološko uporište.

5. Reč „dok” u Mateju 1:25

„Kad se Josif probudio iz sna, učinio je kako ga je Gospodnji anđeo uputio i uzeo Mariju da mu bude žena, ali nije s njom spavao dok nije rodila svog prvorodenog sina. I dade mu ime Isus.” (Matej 1:24,25)

Ova dva stiha su dovoljno jasna da možemo da u startu okončamo celu diskusiju, jer Biblija očigledno jasno kaže da su Marija i Josif imali normalan bračni život nakon Isusovog rođenja. Ipak, razmotrićemo protivargumente katoličkih teologa i testirati koliko su održivi:

PROTIVARGUMENT: Grčka reč „heos” (dok, dokle, do) ne podrazumeva nužno promenu stanja nakon isteka vremenskog okvira o kojem rečenica govori.

Postoje primeri upotrebe ove reči u Novom savezu koji jasno to pokazuju:

„Dok [heos] ne dođem, posveti se javnom čitanju, podsticanju, poučavanju.” (1. Timoteju 4:13)

Da li je Timotije trebalo da prestane da čita, podstiče i poučava nakon što Pavle dođe? Očigledno ne.

„Jer će ti dani biti dani nevolje kakve nije bilo od početka sveta, koji je Bog stvorio, pa sve do [heos] tada, i kakve više neće biti.” (Marko 13:19)

Isus jasno kaže da takve nevolje kakva će snaći svet u poslednja vremena nikada nije bilo do tog trenutka, ali da je neće biti ni u budućnosti, što znači da se postojeće stanje ne menja nakon određenog roka.

„... I evo, ja sam uvek sa vama, sve do [heos] svršetka ovog doba. Amin.” (Matej 28:20b)

Tekst Mateja 1:25 se ne bavi onim što se događalo između Marije i Josifa nakon Isusovog rođenja, već samo govori šta se nije dogodilo pre njegovog rođenja. Dakle, taj stih se ne može koristiti kao validan argument protiv učenja o Mariji kao trajnoj devici.

DEMANTI: Grčka reč „heos” (Strong’s G2193) znači „dok, dokle ili do” i može se koristiti kao veznik sa konotacijom vremena ili fizičke distance. Kao i reč „dok” u drugim svetskim jezicima, uslovljena je onim što u rečenici dolazi nakon nje. Ovo uistinu može, a i ne mora značiti promenu stanja nakon isteka datog vremenskog okvira, kao u navedenim primerima, ali to zavisi od konteksta i smisla same rečenice.

Pogledajmo kako se ova reč koristi u drugim tekstovima Novog save-

za, onda kada je jasno da dolazi do promene stanja nakon navršenog vremenskog okvira:

„Kad je svanulo, Judejci su skovali zaveru i zakleli se prizivajući prokletstvo na sebe da neće ni jesti ni piti dok [heos] ne ubiju Pavla.” (Dela 23:12)

Jasno je da su se Judejci obavezali na uzdržanje od jela i pića dok ne ubiju Pavla, ali ne i posle toga. Nema potrebe da nam stih kaže šta bi se dogodilo nakon veznika „dok”, jer nam smisao njihovog zaveta o postu sam govori da bi zatim nastavili da jedu i piju kao i pre.

„A u Efesu ću ostati do [heos] Pedesetnice.” (1. Korinćanima 16:8)

Da li Pavle kaže da će biti u Efesu i nakon Pedesetnice? Očigledno ne, tekst jasno kaže: do Pedesetnice, ne posle.

„I za koga je od anđela ikada rekao: „Sedi meni s desne strane, dok [heos] ne položim neprijatelje tvoje za podnožje nogama tvojim?”” (Jevrejima 1:13)

Do kada će Isus i Otac deliti kraljevsku vlast? Dok Božji neprijatelji ne budu poraženi. Nakon toga će se i sam Isus pokoriti Ocu. (1. Kor. 15:28)

„Zato, braćo, budite strpljivi do [heos] Gospodnjeg dolaska...” (Jakov 5:7)

Dokle Jakov kaže vernicima da trpe? Dok Gospod ne dođe, ne posle toga. Sa Hristovim dolaskom, prestaje svaka potreba za trpljenjem, jer greha više nema.

Vidimo dakle da u svakom navedenom primeru značenje i smisao same rečenice govori da li reč „dok” treba shvatiti na način da se stanje menja ili ne.

Dakle, vratimo se sada na Matejev tekst:

„... ali [Josif] nije s njom [Marijom] spavao dok [heos] nije rodila svog prvorodenog sina. I dade mu ime Isus.” (Matej 1:25)

Potpuno je suludo natezati ovaj tekst i tvrditi da on ne govori ono što zapravo jasno govori. Pročitajte ga ponovo, otvorenog uma i sami procenite da li reč „dok” treba razumeti na način da se stanje promenilo ili nije. Očigledno je da smisao rečenice nalaže da se stanje promenilo; jer ako veznik „dok” ne bi imao nikakve implikacije za ishod u budućnosti, spominjanje ovog detalja u jevanđelju bi bilo besmisleno, ili bilo bi dovoljno napisati samo da Josif i Marija nikada nisu legli zajedno. Vidimo dakle da se u ovom slučaju katolički argument služi sofistikom i intelektualnim nepoštenjem kako bi vešto prikrio svoju manipulaciju.

6. Identitet Isusove braće

Novosavezni spisi jasno naglašavaju da je Isus imao četvoro braće, i najmanje dve sestre.

Isus je takođe nazvan i Marijinim „prvencem” (Mat. 1:25; Lk. 2:7). Naravno, katolički tumači će konstatovati da izraz „prvenac” ne znači nužno da je Marija posle njega imala još dece, sa čime se moramo u načelu složiti, iako priznajemo da bi korišćenje tog pojma bilo donekle suludo ako je to slučaj, i da bi izraz „jedinac” bio prikladniji.

Ipak, najbolje je da se bez nepotrebnog špekulisanja uverimo može li teorija o „jedinom sinu” da izdrži biblijski test ili ne.

„I kad je došao u svoj zavičaj, učio ih je u tamošnjoj sinagogi, a oni su, zadivljeni, govorili: ‘Odakle ovome ova mudrost i sila? Zar to nije drvodeljin sin? Zar mu se majka ne zove Marija, a njegova braća Jakov, Josija, Simon i Juda. I zar nisu sve njegove sestre s nama? Odakle mu onda sve ovo?’” (Matej 13:54-56)

Paralelni tekst u Markovom jevanđelju daje sličan izveštaj:

„Kad je došla subota, počeo je da poučava u sinagogi. Mnogi koji su ga slušali bili su zadivljeni i rekli su: ‘Otkud to ovome? Otkud mu takva mudrost i kako to da njegove ruke čine takva čuda? Zar nije ovo tesar, Marijin sin i Jakovljevi, Josijin, Judin i Simonov brat? I zar nisu njegove sestre ovde s nama?’ I nisu hteli da veruju u njega.” (Marko 6:2-3)

Isusov poočim Josif (kojeg Matej navodi kao drvodelju), Marija, njegova braća i sestre su u ovim tekstovima navedeni lančano, pa je razložno zaključiti da Isusovi meštani govore o jednoj porodici. Pominjanje sestara u množini takođe sugerise da ih je verovatno bilo i više od dve.

Ipak, katolički tumači tvrde da ovde nije reč o braći po majci, već o (1) rođacima, to jest braći u širem smislu; (2) Josifovoj deci iz prethodnog braka (zavisno od tradicije); ili „duhovnoj braći” (najmanje verovatna opcija).

6.1. Značenje reči „adelfos”

Po jednom od brojanja, grčka reč za braću – „adelfos” (Strong's G80), koristi se 343 puta u spisima Novog saveza. Prema Strongovom konkordansu, ona se sastoji od veznika „a” i reči „delfus” koja znači „materica”, što u najužem smislu znači „potomci iste majke”.

Ova reč se najčešće upotrebljava da označi ***doslovnu braću*** (vidi: Mat. 1:2; 4:18; 10:2; 12:46, Mar. 1:16; 3:31, Lk. 3:1; 6:14, Jv. 1:40; 2:12; 7:3; 7:5; 7:10, Dela 1:14; 12:2, 1. Kor. 9:5; Gal. 1:19), ali može da označava i ***suna-rodnike ili bližnje*** (vidi: Lk. 10:29, Dela 2:29; 3:17; 7:2; 13:15; Rim. 9:3; Jev. 7:5), ili ***duhovnu braću – hrišćane*** (vidi: Mat. 5:22; 12:50; 18:15; 23:8, Lk. 17:3, Dela 9:30; 11:29; 15:1, Rim. 1:13; 8:29, 1. Kor. 1:10, 1. Sol. 4:13, Jev. 2:11, Jak. 2:15, 1. Jov. 3:14, Otk. 12:10).

Što se teorije o duhovnoj braći tiče, nju možemo odmah eliminisati jer Novi savez jasno razdvaja učenike, duhovnu braću, i Isusove doslovne srod-nike:

„Zatim je sa svojom majkom, braćom i učenicima otišao u Kapernaum. Tamo su ostali samo nekoliko dana.” (Jovan 2:12)

Jevandelisti Jovan jasno pravi razliku između Isusove [doslovne] braće, majke, i njegovih učenika, što takođe radi i Luka u Delima apostolskim:

„Svi su oni [učenici] jednodušno bili ustrajni u molitvi, zajedno s nekim ženama i Marijom, Isusovom majkom, i njegovom braćom.” (Dela 1:14)

„Zar nemamo pravo da vodimo sa sobom ženu pobožnu, kao i drugi apostoli i Gospodova braća i Kefa?” (1. Korinćanima 9:5)

U ovom tekstu, Pavle takođe navodi apostole, Isusovu braću i Kefu (Petr), kao odvojene osobe.

„Ali nisam video nijednog drugog od apostola osim Jakova, Gospodovog brata.” (Galatima 1:19)

Zašto bi Jakov, jedini među svim apostolima i drugim učenicima iznova bio nazivam „Gospodovim bratom” ako se ne radi o doslovnom bratskom odnosu?

Iz svih ovih tekstova je jasno da nas, kada se govori o Gospodovoj braći, prirodno čitanje teksta provocira na zaključak da je reč o krvnim srodnicima, a ne braći u širem smislu. Takođe, činjenica da se u ovim, kao i u tekstovima u Mateju 12:46-50, Marku 3:31-35 i Luki 8:19-21 braća navode zajedno sa Isusovom majkom Marijom kao putujuća grupacija, još jedna je indirektna potvrda da se radi o istoj porodici.

S druge strane, ako bi se radilo o rođacima, pripadnicima šire familije (koji nisu sinovi iste majke), jevandelisti bi mogli koristiti reč „sugenes” (Strong's G4773), koja se upotrebljava da označi rođaka ili srodnika. Luka je ovaj pojam primenio na Elizabetu, koja je bila Marijana „rođaka”, pa je iz teksta jasno da se ne radi o sestri, već o daljem rodbinskom odnosu.

Pisci novog saveza su odlično razlikovali pojmove „adelfos” i „sege-

nes", što vidimo iz sledećeg primera:

„A predavaće vas čak i roditelji, braća [adelfon], rođaci [sungenon] i prijatelji. Neke od vas će ubiti.” (Luka 21:16)

Na kraju, možemo se dotaći i teorije o Josifovim sinovima iz navodnog prethodnog braka. U 2. glavi Jevanđelja po Luki, imamo izveštaj o Josifovom i Marijinom putu za Betlehem, kako bi u svom rodnom gradu bili popisani po naredbi Cezara Avgusta. Ipak, sem njih dvoje, izveštaj ne spominje nikakve Josifove sinove i ćerke u kontekstu ovog popisa (iako bismo to morali da očekujemo), što nužno sugerise da ni njih, niti bilo kakvog prethodnog braka nije ni bilo.

Povezivanje ovih navoda i Matejeve jasne implikacije o normalnom praktikovanju bračnih dužnosti između Josifa i Marije nakon Isusovog rođenja iz 1:25, neminovno nas navode da logički zaključimo da je Isus imao mlađu (polu)braću i (polu)sestre koji su bili produkt tog braka.

6.2. Identitet žena ispod krsta

Matej, Marko i Jovan pominju imena žena koje su bile ispod krsta u vreme Hristovog raspeća, dok Luka samo konstatuje: *„Svi njegovi poznanici stajali su podalje. I žene, koje su išle za njim iz Galileje, stajale su i gledale sve to.”* (Luka 23:49)

Najlakši način da utvrdimo ko su bile ove žene je da uporedimo izveštaje koje su dali jevanđelisti i pokušamo da ih harmonizujemo:

„A onde su bile, i sve to izdaleka posmatrale, i mnoge žene koje su Isusa pratile od Galileje i služile mu. Među njima su bile Marija Magdalena, Marija majka Jakova i Josije, i majka Zebadijevih sinova.” (Matej 27:55-56)

„Tamo su bile i žene koje su to izdaleka posmatrale, među njima Marija Magdalena i Marija, majka Jakova malog i Josije, i Saloma.” (Marko 15:40)

Matej i Marko su sinoptičari, pa je očigledno da opisuju istu grupu žena. Obojica pominju Mariju Magdalenu i Mariju, majku Jakova (Malog) i Josije, pa je logično zaključiti da su Saloma i majka Zebadijevih (Jakova i Jovana) ista osoba, koja je samo imenovana na različit način. 'Jakov Mali' kojeg spominje Marko je najverovatnije bio Jakov Alfejev, jedan od dvanaestorice apostola koji je mogao imati nadimak 'Mali' da bi se razlikovao od Jakova, Jovanovog brata koji je bio Zebadijev sin. Njegova majku Marija, pominje se i u izveštaju o ženama mironosnicama u Mar. 16:1 i Lk. 24:10, ali bez navođenja njenog sina Josije, verovatno iz razloga što je Jakov bio po-

znatiji čitaocima kao jedan od dvanaestorice.

U Jovanovom jevanđelju nalazimo malo drugačiji izveštaj:

Kod Isusovog stuba stajala je njegova majka i sestra njegove majke, zatim Klopina [žena] Marija i Marija Magdalena. (Jovan 19:25)

U ovom tekstu se navodi Isusova majka koju prva dvojica ne spominju, Marija Magdalena (koja je zajednička za sve) i još jedna ili dve žene. Kako u grčkom tekstu ne postoje znakovi interpunkcije, nije moguće sa sigurnošću reći da li su 'sestra Isusove majke' i 'Klopina Marija' ista žena, ili se radi o dve različite žene. U grčkom jeziku, postoje dva načina za nabranje imena i pojmova: *polisindeton* (upotreba veznika „kai” – „i” između svih imena) i *asindeton* (bez veznika „kai” između svakog imena, već eventualno samo pre poslednjeg).

Tu na scenu stupa jedno od katoličkih objašnjenja koje kaže: „Klopina Marija je sestra Isusove majke i majka Jakova Malog i Josije, koji se pominju na listi Isusove braće u Mat. 13:55 i Mar. 6:3. Prema tome, Jakov i Josija nisu deca Isusove majke, već njegova braća od tetke.”

Ova teorija je manjkava iz sledećih razloga:

- zbog konstrukcije grčkog teksta, ne moguće je tvrditi sa sigurnošću da su Klopina Marija i sestra Isusove majke ista osoba
- ne moguće je dokazati da su Jakov Mali i Josija isti oni Jakov i Josija iz Mat. 13:55 i Mar. 6:3, s obzirom na to koliko su ova imena bila česta među Jevrejima
- malo je verovatno da bi Isusova majka imala sestru koja se zove isto kao i ona
- ako i dokažemo da su Jakov Mali i Josija sinovi sestre Isusove majke, nismo odgovorili na pitanje čiji su sinovi Simon i Juda i ko je majka Isusovih sestara

Očigledno je da su među ženama koje su pratilo Isusa bile dve osobe sa imenom Marija. Ova 'druga Marija', pominje se u jevanđeljima na nekoliko mesta pod sledećim imenima:

- Marija, majka Jakova i Josije (Mat. 27:56)
- Marija, majka Jakova Malog i Josije (Mar. 15:40)
- Marija, Josijina majka (Mar. 15:47)
- Marija, Jakovljeva majka (Mar. 16:1; Lk. 24:10)
- druga Marija (Mat. 27:61; 28:1)

Harmonizujući sve izveštaje o ženama, postaje prilično jasno da je Klopina Marija ista osoba kao i druga Marija, majka Jakova Malog i Josije. Ime

njenog muža „Klopas” verovatno je grčka transliteracija hebrejskog imena „Halfi”, od kojeg je mogla nastati i varijanta „Alfej” što je ime oca apostola Jakova i Mateja.

Ako pretpostavimo da su sestra Isusove majke i Klopina Marija dve različite osobe, doći ćemo do zaključka da bi Saloma, majka sinova Zebadijevih mogla biti ta sestra, s obzirom da ona jedina nema svoju paralelu u Jovanovom izveštaju. Prema ovoj teoriji, Jakov i Jovan bili bi Isusovi najbliži rođaci, braća od tetke, dok Jakov Mali i Josija ne bi bili u rodu sa Isusom.

Sve ove teorije su zanimljive, ali da li nam mogu sa sigurnošću dati zaključak o identitetu ovih žena? Malo je verovatno. Imena kao što su Marija, Jakov, Josija, pa čak i Isus (Ješua) bila su previše česta u prvom veku, pa je moguće da su sve ove ličnosti različite osobe, te da svaki jevanđelista opisuje drugu grupu žena i sinova tih žena. Pisci Novog saveza su svoje izveštaje sastavljali tako da čitaoci mogu lično pitati svedoke o događajima koji se opisuju, jer su im ova imena bila poznata, što danas nije slučaj, tako da to ostaje pitanje uverenja. U svetlu ovih činjenica, bilo bi nepošteno tvrditi da su imena žena ispod krsta, njihovih sinova i mironosnica apsolutni dokaz da Isus jeste ili nije imao braću po majci; a čak i kad bismo prihvatili katoličku hipotezu – to ne bi bilo dovoljno da odgovorimo na sve izazove teksta.

7. Zašto je Isus poverio Mariju Jovanu na čuvanje?

Glavni prigovor tezi da su Isusova braća bili sinovi njegove majke je kratak odlomak iz Jevanđelja po Jovana 19:26-27 u kojem Isus u trenutku svoje smrti na krstu poverava Mariju svom učeniku Jovanu na čuvanje. Protivnici ove teorije kažu: „Ako su Jakov, Josija, Simon i Juda Marijini sinovi, zašto bi Jovan morao da brine o njoj, a ne neko od njih?” Prema tome, oni zaključuju da se sigurno ne radi o njenim sinovima, već sinovima neke druge žene (Klopine Marije ili Josifovi sinovi iz prethodnog braka).

O čemu se zapravo radi? Postoji više izveštaja o Isusovoj braći i majci koji pokušavaju da mu kažu šta da radi tokom njegove službe (vidi: Mar. 3:31-35; Jn. 7:3-5) i jasno je da je to bila zajednička porodična inicijativa. Oni su nastojali da usklade Isusa sa svojim i opšteprihvaćenim standardom. To su činili ne samo zbog očuvanja „ugleda porodice”, već i pod pritiskom sveštenstva i starešina koji su odbacivali Hrista.

Međutim, pod krstom, situacija se promenila. Marija je, zajedno sa još tri žene ostalo ispod krsta do samog kraja Isusove patnje, dok njegova braća nisu bila prisutna, jer nisu verovali da je on Mesija (Josif se u ovim izveštajima ne spominje, pa je najlogičnije pretpostaviti da je u to vreme već umro, iako ne znamo pod kojim okolnostima). Jovan je, s druge strane takođe ispratio celo Hristovo suđenje, od ispitivanja pred prvosveštenikom do raspeća (Jn. 18:15-16; 19:26) pa je bilo logično da Isus njemu poveri brigu o svojoj majci, a ne braći koja u tom trenutku nisu verovala u njega, jer je bio mnogo više zabrinut za spasenje svoje majke nego za njenu ovozemaljsku sigurnost, iako je i to imao na umu.

Čak i da se su u pitanju bila deca neke druge žene u srodstvu sa Isusovom zemljskom porodicom, a ne Marijina deca, šta bi ih sprečilo da i dalje brinu o Mariji kao što su to činili i ranije? Svakako da se u ovoj situaciji nije radilo o stepenu srodstva već o vernosti Bogu. Obraćanje Jakova i druge braće se dogodilo tek nakon Isusovog vaskrsenja, pa ne treba da se pitamo zašto je u trenutku smrti Isus odabrao baš Jovana, koji je bio veran učenik za ovu ulogu.

8. Da li je Marija „kovčeg novog saveza“?

Ovo učenje je široko rasprostranjeno među rimokatolicima i često se koristi kao podrška dogmi o večnom devičanstvu i drugim marijanskim dogmama.

Katolički katehizam ga spominje na sledeći način:

„Marija, u kojoj se sam Gospod upravo nastanio, jeste kći Siona lično, kovčeg saveza, mesto gde obitava slava Gospodnja. Ona je 'prebivalište Božije... sa ljudima'.”¹²

Takođe, pronalazimo ga i među tekstovima nekih crkvenih otaca:

„O, plemenita device, zaista si veća od svakog drugog veličanstva! Jer ko je ravan tebi po veličini, o, prebivalište reči Božje? S kim ću te među svim stvorenjima uporediti, o device? Ti si veća od svih njih, o [kovčegu] zaveta, obučena u čistotu umesto u zlato! Ti si kovčeg u kome se nalazi zlatna posuda koja sadrži istinsku manu, to jest, telo u kome obitava božanstvo.”¹³

„Pevajmo melodiju koju nas je naučila nadahnuta Davidova harfa i recimo: 'Ustani, Gospode, i dođi u počivalište svoje, ti i kovčeg sile tvoje!' Jer je sveta devica zaista kovčeg, zlatom izrađen i spolja i iznutra, koji je primio celu riznicu svetinje.”¹⁴

Članak *Mary, the Ark of the New Covenant* koji se može pronaći na sajtu www.catholic.com ponudio je sledeće paralele između Marije i kovčega saveza:

2. Samuelova 6:9	Luka 1:43
<i>„Tog dana David se uplašio Gospoda i pomislio je: 'Kako će Gospodnji kovčeg doći kod mene?'”</i>	<i>„Otkud meni ta čast da majka mog Gospoda dođe k meni?”</i>

Ovom paralelom pokušava da se naglasi sličan jezik koji David koristi u slučaju kovčega i reči koje Elizabeta izgovara prilikom susreta s Marijom. Ipak, čitajući 2. Samuelovu 6 u kontekstu, vidimo da Davidova reakcija nije nimalo pozitivna, s obzirom da je nekoliko stihova ranije (6-8), Bog ubio Uzu koji je hteo da pridrži kovčeg da ne bi pao na zemlju sa volovskih kola.

¹² *Katehizam katoličke crkve*, 2676

¹³ Atanasije Aleksandrijski, *Beseda sa Torinskog papirusa*

¹⁴ Grigorije Čudotvorac, *Beseda na Blagovesti svetoj devici Mariji*

Uplašen i tužan zbog ovoga, David ne želi kovčeg kod sebe, već ga odbija, što nije slučaj sa Elizabetom koja rado prima Mariju u svoj dom.

2. Samuelova 6:15	Luka 1:42b
<i>„Tako su David i ceo Izraelov dom pratili Gospodnji kovčeg radosno kličući i trubeći u rog.”</i>	<i>... i na sav glas uzviknula: ‘Blagoslovena si ti među ženama i blagosloven je plod tvoje utrobe!’”</i>

Ovde je prvi problem činjenica da buka od trubljenja u rog i glasnih poklika Davidovih ljudi i Elizabetin glasan uzvik ne čine ovu paralelu dovoljno specifičnom. Takođe, samo poređenje je postavljeno anahrono, jer u slučaju Davida postoji 3 meseca razmaka između prvog i drugog izveštaja iz 2. Sam. 6, dok se u slučaju Elizabete i Marije radi o jednom događaju u okviru istog dana. Tipologija se ne gradi tako što se skače sa stiha na stih.

2. Samuelova 6:15 1. Dnevnika 15:29	Luka 1:44
<i>„David je iz sve snage igrao pred Gospodom...” „... i videla kralja Davida kako poskakuje i veseli se.”</i>	<i>„Jer evo, kad mi je do ušiju dopro glas tvog pozdrava, dete u mojoj utrobi je poskočilo od velikog veselja.”</i>

Očigledno je da je konekcija između ova dva izveštaja reč „poskakivati”. Ipak, u prošlom primeru, Elizabeta je paralelna sa Davidom, kao ona koja viče, ali sada je Jovan koji je u njenoj utrobi paralelan sa njim, kao onaj koji poskakuje. Takođe, ponovo se radi o spajanju dva odvojena događaja sa tri meseca razmaka u jednu tipološku celinu, što jednostavno ne funkcioniše.

2. Samuelova 6:10,11	Luka 1:56
<i>„David nije hteo da Gospodnji kovčeg prenese kod sebe u Davidov grad, već je dao da se on odnese u dom Obed-Edoma iz Gata. Tako je Gospodnji kovčeg tri meseca ostao u kući Obed-Edoma iz Gata i Gospod je blagosiljao Obed-Edoma i ceo njegov dom.”</i>	<i>„Tako je Marija ostala kod nje oko tri meseca, a zatim se vratila kući.”</i>

Ključni pojam su „3 meseca” koja su zajednička za oba izveštaja. Problem se nalazi u činjenici da David izgovara frazu iz prve paralele, ali kovčeg završava u kući Obed-Edoma, dok je u slučaju Elizabete, ona ta koja koristi frazu ali i ona koja prima Mariju u svoj dom. Možda bi porođenje bolje funkcionisalo da je Elizabeta poslala Mariju u neku tuđu kuću?

Generalno, možemo primetiti da tip sam po sebi nije dobro struktuiran: u 1. primeru, Elizabeta je paralelna Davidu; u 2. je paralelna „celom Izraelovom domu”; u 3. je Jovan paralelan sa Davidom, dok je u 4. Elizabeta paralelna Obed-Edomu.

Tipologija kao hermeneutičko sredstvo koje koriste biblijski pisci, sastoji se iz analize određenih starosaveznih istorijskih realnosti (ličnosti, događaja ili institucija) u svetlu plana spasenja, koje je Gospod namerno stvorio ili uspostavio s ciljem da odgovaraju i da budu predvidljivo proročene pred slike svojih neizbežnih i uzvišenijih aspekata eshatološke stvarnosti koje se ispunjavaju (inaugurišu, usavršavaju) u antitpskim fazama plana spasenja. Tako na primer pronalazimo mnoštvo sličnosti između I-susa i starosaveznih likova među kojima su Melhisedek, Josif, Mojsije, Danilo, Jov, Adam, Jona i dr.¹⁵ Poređenja između njih su uglavnom ograničena na određene zajedničke smisaone karakteristike i vrlo su iscrpna u podudarnostima.

Međutim, kada je reč o Mariji i kovčegu saveza, opravdano postavljamo sledeća pitanja u kontekstu drugih paralela:

- Ko su dva heruvima na poklopcu u slučaju Marije?
- Koga predstavljaju dve karike koje su bile namenjene za nošenje kovčega (4. Moj. 4:6)?
- Koga predstavljaju Kehatovi sinovi koji nose kovčeg (4. Moj. 4:1-20)?
- Šta simbolizuje svetinja nad svetinjama ili šator u kojoj je bio smešten kovčeg?

Nemogućnost da se na ova pitanja odgovori je dovoljan dokaz da ova tipologija ima velika ograničenja, da je labava i proizvoljno konstruisana da podrži učenje katoličke crkve.

Važno je zapaziti i sledeće: Bog u Starom savezu nije prebivao u kovčegu saveza, već se Božja prisutnost (šekina) – mesto sa kojeg je Bog davao instrukcije Izraelu pojavljivala iznad prestola milosti (poklopca), između

¹⁵ Za više informacija, vidi: *Tipologija i plan spasenja*, P. Simović, Institut za izučavanje religije

dva heruvima **na** kovčegu, tako da Sveti duh koji je zasenio Mariju i izvršio transfer života Sina Božjeg u ljudsko telo nije paralelan sa onom prisutnošću iz Starog saveza.

Katolički apologeta Piter Vilijams je u jednoj debati na temu marijanskih dogmi izjavio (parafraziram): „Kao što se kovčeg saveza nije koristio za čuvanje običnih stvari nakon što su u njega stavljene ploče zakona, mana i Aronov štap, tako ni Marija nije trebalo da bude trudna sa običnom decom nakon što je u utrobi nosila Sina Božjeg.”¹⁶

Slične izjave nalazimo i kod drugih katoličkih tumača koji tvrde bi se Josifu dogodilo isto što i Uzi koji je poginuo kada je dotakao kovčeg, da je kojim slučajem „dodirnuo” Mariju (u seksualnom smislu) nakon što je u sebi nosila Isusa. Sada nam postaje jasno sa kojim ciljem je ovo perverzno tumačenje konstruisano i kakve su njegove implikacije.

Kada se sve ovo sagleda, jasno je da katolička tipologija u kojoj je Marije kovčega novog saveza ne stoji. Paraleloma se selektivno barata, iz konteksta se izvlače površne sličnosti, a preskače se cela tipološka struktura koja jednoznačno vodi ka Hristovoj prvosveštenskoj službi.

Ako tip treba da ukaže na antitip, onda je kovčeg, zajedno sa pločama zakona, manom, štapom i prestolom milosti ukazivao na Hristovo posredovanje u velikom nebeskom antitipu i službi pomirenja između Boga i čoveka. Svako pomeranje te tačke ka Mariji nužno izvitoperuje tipologiju i potkopava biblijsko svedočanstvo. Zato je tvrdnja da je Marija „kovčeg novog saveza” teološki neodrživa. Ona jeste bila blagoslovena žena u Božjem planu, ali tipološki centar starosavezne službe nikada nije bio usmeren na nju, već na Hristovo delo iskupljenja.

¹⁶ *The Marian Dogmas Debate*, Alpha & Omega Ministries
<https://www.youtube.com/watch?v=NqLd8mf8eS4>

8. Da li je Ezekiel 44:1,2 proročanstvo o večnoj devici?

„Zatim me je odveo nazad do spoljašnjih vrata svetilišta s istočne strane, ali su ona bila zatvorena. Tada mi je Gospod rekao: ‘Ova će vrata ostati zatvorena. Neće se otvarati i niko od ljudi neće na njih ulaziti, jer je Gospod, Izraelov Bog, ušao na njih, i zato neka budu zatvorena.’” (Ezekiel 44:1,2)

Mnogi rani crkveni oci poput Avgustina, Tome Akvinskog, Jeronima, Ambrozija itd, tumačili su ovo starosavezno proročanstvo kao znak Marijinog trajnog devičanstva. Prema ovom tumačenju, utroba Marije je sveta, jer je „Gospod ušao u nju i posvetio je, i prema tome, ne bi bilo prikladno da neko drugi „otvori vrata Gospodnje device.

„Samo je Hristos otvorio zatvorena vrata devičanske utrobe, koja su i pak ostala zatvorena. To su zatvorena istočna vrata, kroz koja samo prvo-sveštenik može ući i izaći, a koja su ipak uvek zatvorena.”¹⁷

„Ko su ova vrata (Ezek. 44:1-4), ako ne Marija? Nisu li zatvorena jer je devica? Marija je kapija kroz koja je Hristos ušao u ovaj svet, kada je rođen devičanskim rođenju; a način Njegovog rođenja nije razbio pečate devičanstva.”¹⁸

„Vrlo je verovatno da se ove reči odnose na utrobu device kroz koju niko ne ulazi i iz koje niko ne izlazi osim jedinog, koji je Gospod.”¹⁹

„Ali baš kao što je Onaj koji je bio začet učinio da ona koja je začela još uvek ostane devica, na sličan način je i Onaj koji je rođen sačuvao njeno devičanstvo netaknutim, samo prolazeći kroz nju, ostavivši je zatvorenom (Ezek. 44:2). Začeće se zaista dogodilo putem čula sluha, ali rođenje uobičajenim putem kojim deca dolaze, iako neki pričaju priče o Njegovom rođenju kroz bok majke Božje. Nije bilo nemoguće da je prošao kroz ova vrata, a da nije oštetio njen pečat. Ona koja je zauvek devica, ostaje devica čak i nakon rođenja, budući da se nikada do smrti nije družila s muškarcem.”²⁰

Može se pronaći još puno ovakvih citata, ali je ovih nekoliko sasvim dovoljno da vidimo da su crkveni oci bili gotovo jednoglasni po pitanju tumačenja ovih „vrata”.

¹⁷ Sv. Jeronim, *Protiv Pelagijanaca*, 2,4

¹⁸ Sv. Ambrozije Milanski, *Posvećenje device i Marijino trajno devičanstvo*, 8:52

¹⁹ Teodor Kirski, *Komentar Knjige proroka Ezekiel*, 16:44

²⁰ Jovan Damaskin, *Ekspozicija pravoslavne vere*, 4. knjiga, 14. poglavlje

O čemu govori ovo proročanstvo? Izvorno, ono je dato kao poruka ohrabrenja jevrejskim zarobljenicima u Vavilonu.

Proročka sekvenca koja obuhvata poglavlja 34-48 opisuje:

- dolazak novog kralja iz Davidove loze (34),
- upisivanje zakona u srce Božjeg naroda (36),
- vaskrsenje suvih kostiju – simbolični prikaz duhovnog probuđenja Izraela (37),
- spajanje izgnanika iz severnog i južnog kraljevstva,
- bitku i pogubljenje Goga iz zemlje Magog (38-39),
- opis novog hrama, sa vidno izmenjenom sveštentičkom službom (40-45),
- podelu zemlje, prikaz rajskih uslova koji vladaju u novom Izraelu i novi grad koji se zove „Gospod je tu” (47-48)

Ovaj dugački proročki lanac trebalo je da bude ispunjen pre Hristovog dolaska, da su se zarobljenici u Vavilonu pokajali i prihvatili Ezekielovo prorokovanje (Ezek. 43:10-11). To znamo na osnovu detalja kao što prisustvo levitskog sveštenstva i prinošenja žrtava, koje su pod novim savezom izgubile značaj prelaskom iz tipa u antitip, što je Pavle detaljno objasnio u poslanici Jevrejima. Umesto da su se pokajali i obratili kao nacija, samo manji deo Judejaca se vratio u vreme Ezre i Nehemije, i proročanstvo se nije ispunilo.

Sva starosavezna obećanja Izraelu bila su uslovljena verom i poslušnošću (vidi: 5. Moj. 28) a ona koja se nisu ispunila, prenose se na sledeću fazu plana spasenja, u hrišćanski eru. U tom kontekstu, prateći isti sled događaja, možemo pronaći ispunjenje ovih starosaveznih simbola od početka novosavezne ere do kraja istorije greha:

- Hristov prvi dolazak,
- novi savez i upisivanje zakona u srce (Jevr. 8:6-13),
- vaskrsenje iz mrtvih (Otk. 20:4),
- izvršni Božji sud (20:7-15),
- obnavljanje planete Zemlje i spuštanje Novog Jerusalima (21-22), gde Božji narod prima svoje konačno nasleđstvo.

Da se vratimo na detalj o „zatvorenim vratima”. Kako je to Gospod ušao na ova vrata (Ezel. 43.1-5)? Na isti način na koji se Gospodnja slava spustila na šator od sastanka (2. Moj. 40:34), i kao što je nekoliko vekova kasnije ispunila Solomonov hram prilikom njegovog posvećenja (2. Dn. 7:1-2). Isto ono „obličje slave Gospodnje” (Ezek 1:28) koje je napustilo hram

koji su Izraelci oskrnavili idolima (11:22-23), sada dolazi i posvećuje novi hram božanskim prisustvom.

Ako bismo prihvatili da su vrata simbol Marije, odnosno njenog devičanstva koje je nepovredivo i neizmenjeno, kako bismo mogli da protumačimo identitet kneza koji se pominje u 3. stihu, za kojeg se jasno kaže da će sedeti na vratima i ulaziti i izlaziti kroz njihovo predvorje? Nadalje, ako istočna vrata predstavljaju Mariju, šta predstavljaju severna vrata koja se pominju u 4. stihu? Levitski sveštenici koji služe u novom hramu morali su da uđu na neka od vrata, ali se postavlja pitanje na koja, ako prihvatimo da su vrata simbol Marijine utrobe? (Ovo postaje posebno degutantno ako uzmemo u obzir šta u popularnom diskursu podrazumevaju „ženska vrata.”) Na kraju krajeva, koja je poenta izolovanja jednog stiha iz velikog proćkog mozaika i tumačiti ga potpuno proizvoljno, ignorišući kontekst, publiku i s druge specifične detalje?

Ne samo da je ovakvo tumačenje vulgarno i perverzno, već je i potpuno neozbiljno i nedopustivo u kontekstu biblijske hermeneutike. Sami procenite koliko bismo biblijskih stihova osakatili, i koliko proizvoljnih teorija bismo mogli da „dokažemo” kada bismo koristili ovakav princip tumačenja.

10. Logički apsurd

Rimokatoličko učenje tvrdi da je Marija ostala „devica u toku porođaja... devica majka. Zdrava logika nalaže da se pojmovi „porodilja/majka” i „devica” međusobno isključuju. Isto kao što ne može da postoji „razdevičena devica”, ne može da postoji ni „devica porodilja” jer je biološki i fiziološki neizvodljivo da žena rodi dete a da ostane nevina.

Mnogi bi na to rekli: „Bogu je sve moguće”. Međutim, da li je ovo slučaj? „Bog nije Bog nereda” (1. Kor. 14:33) i uvek deluje u okviru zakona logike koje je sam uspostavio. Iz tog razloga bi postojanje „device u toku i nakon porođaja bilo besmisleno koliko i da Bog stvori kockasti krug, trouglasti kvadrat ili kamen toliko težak da ne može da ga podigne.

Plodovi ovakvog razmišljanja su i alternativne teorije o Isusovom rođenju kao što su teorija „čudesnog prolaska” (povezana sa Isusovim ulaskom u prostoriju kroz zaključana vrata u Jn. 20:19,26) i teorija „rađanja kroz bok” (šta god da to znači) koju pominje Jovan Damaskin. Pitanje koje i dalje stoji je: „Čemu tolika zbrka, i zašto bi postojala potreba za tako nečim?”

Isaija je prorokovao da će budući Mesija biti rođen od žene koja nije imala intiman odnos sa muškarcem, dakle bez zemaljskog oca; i ništa više od toga. Ovo je trebalo biti znak da će dete koje je obećano biti rođeno na natprirodan način, kao sin nebeskog Oca, stavljajući svedocima do znanja da je On u svom identitetu više od običnog čoveka – božanski Sin Božji koji je rođen od Oca u danima večnosti (Mih. 5:2). Kako su svi znali da je Marija bila devica pre Hristovog utelovljenja, Bog je na poseban način istakao nebesko poreklo svog pomazanika devičanskim rođenjem, znakom koji je trebalo da bude prihvaćen verom. Međutim, kako proročanstvo ne govori da će Marija ostati devica nakon porođaja, koja bi bila svrha da Bog učini takvo čudo, i ko bi mogao da posvedoči da je to zaista istina?

Bog nikada ne čini čuda da bi zadovoljio ljudsku potrebu za senzacionalizmom, već su ona uvek odgovor na realne potrebe čoveka, ili svedočanstva Božje sile i vođstva za pojedince, grupe ljudi ili ceo narod. Prema tome, nije teško zaključiti da je ideja o „natprirodnom rođenju bez štete po devičanstvo” obična besmislica koja ne može da izdrži čak ni test proste logike i zdravog razuma.

11. Konsekvence verovanja u večno devičanstvo

Doktrina o večnoj devici je produžena ruka sveštenečkog propisa o celibatu u tradicionalnom hrišćanstvu. Pored pogrešno protumačenih saveta apostola Pavla u 1. Kor. 7, Marija kao „majka crkve” i navodno večna devica igra značajnu ulogu u favorizovanju samačkog života u odnosu na bračni život.

Ovakav rezon ističe da nas celibat navodno čini bližima Bogu, dok nas bračni život ograničava i sputava na našem hrišćanskom putu. Takvu vrstu fanatizma najbolje možemo videti kroz monašku praksu čiji su osnovni postulati celibat, svakodnevna i kontinuirana molitva i život u izolaciji.

Kao što smo ranije istakli, bračni savez je nastao kao slika božanskog odnosa između Boga Oca i njegovog Sina, i kao takav predstavlja najkompletniju reprezentaciju nebeske porodice i Božjeg obličja u čoveku. Čovek nije stvoren da živi u samoći i neprestano „slavi Boga”. Isus i Pavle ne isključuju da postoje pojedinci za koje je Bog predvideo takav način života, ali to nikako ne može biti pravilo ili uzor za sve vernike. Biblijski pisci su to odlično znali, kao i publika kojoj su pisali, jer da nije tako, populacija hrišćani bi pala na nulu već u narednoj generaciji jer se niko ne bi ženio niti udavao po navodnom Pavlovom savetu protiv braka i primeru „majke crkve”.

Mnogi vernici su opterećeni svojom polnošću i doživljavaju seksualni nagon kao nešto što je inherentno grešno i štetno za hrišćanski rast. Kroz istoriju hrišćanstva, ovakav pogled je doveo do raznih devijacija u rezonovanju i praksi, do mere da je među rimokatoličkim vernicima seksualni odnos između supružnika ograničen samo na reprodukciju (ovo uključuje i zabranu bilo kakvih kontraceptivnih sredstava, uključujući i metode prepreke), dozvoljen samo određenim danima u nedelji ili periodima tokom godine; i gotovo u potpunosti izolovan od aspekta obostranog užitka.

Ovakav pogled na bračni život je ne samo nakaradan i štetan za mentalno zdravlje, već ima svoje korene i u drevnim paganskim religijama gde su se devičanstvo i celibat smatrali nekom vrstom „sveštenečke privilegije”, te s toga pravi hrišćanin nikako ne bi trebao da baštini ovakav stav.

Sem što uzdiže Mariju na mesto koje joj ne pripada, i skreće pažnju sa njenih vrlina na neznabožački zavet devičanstva, ova doktrina nam stvara i štetan utisak o Isusovom odrastanju. U rimokatoličkom modelu, Isus je bio jedinac, i sva roditeljska pažnja je bila usmerena na njega. Njegova

majka je bila takoreći devojčica, a njegov poočim starac. Međutim, ako prihvatimo da je Isus imao normalne roditelje, četiri brata i najmanje dve sestre, kao što Biblija jasno i kaže, logično je pretpostaviti da se kao najstariji sin brinuo o njima, i čak verovatno preuzeo ulogu zaštitnika i snabdevača porodice u vreme između Josifove smrti i početka svoje javne službe. Odrastanje u porodici sa puno dece razvija odgovornost, empatiju, socijalnu i emotivnu inteligenciju, pa je razložno pomisliti da bi jedna takva porodica bila dobar ambijent za razvoj karaktera spasitelja sveta. Ovako razvijamo jednu zdravu i uravnoteženu sliku biblijskog Isusa, nasuprot katoličkom Isusu koji je, kao i njegova zemaljska porodica, mistifikovan.

Na kraju krajeva, verovanje u jedno ovakvo učenje neminovno nas vodi u potčinjavanje Biblije vlastitim željama i predubeđenjima, s obzirom na činjenicu da desetine jasnih i nedvosmislenih biblijskih tekstova moramo da reinterpreтирамо kako bismo zadržali ovakav stav.

pripremio
Dušan Kokotović
